

עירובין מזח

משה שווערד

1. תורת חיים מסכת עירובין דף מזח עמוד א

ואיהו ס"ל כרבנן לקולא. וקיימא לך הלכה כדברי המיקל בעירוב ולהכי קא מחייד משום דלא קתני לה אליבא דהלכתא לכך פריך ומשום דסבר לקולא מאן דתני [לחומרא] [לקולא] מחייד עליה אטו משום דלית הלכתא כוותיה לחומרא אין לשנות דבריו כלל הא אלו ואלו דברי אלהים חיים הן כדאמרינן בפרק קמא דב"ה היו שונין דבריהם דב"ש ולכך נקט מאן דתני לקולא כו' פי' דהא לא פסיק הלכתא כוותיה אלא דתני הכי.

2. שערים מצויינים בהלכה

בתמיה. עי' בגמ' חולין (טו.) משום דהוא סבר כר' יהודה להחמיר, מאן דתני כר"מ לקולא משתיק ליה, בתמיה. וכן בגמ' שבת (קכ:) משום דרב סבר כר' יהודה, מאן דסבר כר' שמעון מילט לייט ליה. ועי' בהגה' הלבוש (חולין שם) שציין למש"כ התוס' בכמה מקומות בש"ס (שבת קו., ב"ק לד., סנהדרין פד:) להוכיח מגמ' כאן שאין להשתיק מי שסובר כשיטה אחרת. אבל כן היא דרך בני"א דמי שמחמיר כועס על המיקל, ומי שמיקל מחייד על המחמיר. ועי'

דף מזח. ומשום דסבר לקולא, מאן דתני לחומרא מחייד עליה. פרש"י

3. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף מזח עמוד א

אלא מים בעבים מינד ניידי. פרש"י ז"ל וכל מידי דניד לא קני שביתה ואפילו הם של יחיד וכדתניא נהרות המושכין וכו', ולמדנו מדבריו ז"ל דהא דנהרות המושכין אפילו בנהר ומעיין של יחיד הם, והכין מוכחא שמעתין דאי לא היכי דייק מינה דמשום דניידי לא קנו שביתה דילמא משום דהוי דהפקרא ורבנן היא דאמרי נכסי הפקר אינם קונין שביתה, אלא ודאי סתמא הוא ואפי' כשהם של יחיד, וכן פירשו בתוספות, והביאו ראיה דהא במסכת יו"ט פרכינן מינה להא דתנן בור של יחיד כרגלי היחיד.

[1] והא דקתני שהם כרגלי כל אדם וכן לעיל גבי גשמים שירדו ביו"ט, (פירשו) [פרש"י] שהם כרגלי הממלא וכן פירשו בתוספות, והכין תני לה להא מתניא בהדיא בתוספתא במסכת ביצה (פ"ד ה"ח), ושמע מינה דרגלי הממלא ורגלי כל אדם חדא מילתא היא, ומיהו ק"ל אמאי נקט האי לישנא ולא נקט כרגלי הממלא כדקתני גבי בור של עולי בבל, וי"ל דבנהר או מעין או גשמים שהולכין ומתפשטין בהרבה מקומות וזה ממלא כאן וזה ממלא כאן נקט לישנא כרגלי כל אדם כלומר שכל מי שממלא מהם ואפילו הם אלף מוליכין כרגליו, אבל גבי בור שהם מכונסים במקום אחד ואין שנים ממלאים ביחד נקט לישנא כרגלי הממלא.

[2] אבל הראב"ד ז"ל פירש דכי קתני כרגלי כל אדם היינו כרגלי כל אדם ממש שאפילו מילא מהם ראובן יכול שמעון להוליכן כרגליו ואפילו הם ברשותו של (שמעון) [ראובן], מה שאין כן בבור של הפקר דקתני שהם כרגלי הממלא דבעודם ברשות ממלא מיהת שלא נתנם לאחר הרי הם כרגלי הממלא לכל אדם שבא להוליכם, וטעמא דמילתא דגשמים היורדים ביו"ט ונהרות המושכין כיון שלא היו נינוחין בבין השמשות אינן ראויות לקנות שביתה כלל ואפילו יש להם בעלים דלא עדיפי מימיו של אדם מגופו שאינו קונה שביתה במהלך בבין השמשות וכיון שכן אף נכסיו כן, אבל בור של הפקר שהיו ראויין לקנות שביתה בבין השמשות אילו היו להם בעלים כל שבא זה ומילא מהם נעשו כנכסיו בעודו ברשותו מיהת, והיינו דהכא קתני הרי הם כרגלי כל אדם והתם קתני הרי הם כרגלי הממלא ע"כ, והרי פירוש זה דחוי מעיקרו מן התוספתא כמו שכתבנו.

4. ח' ריטב"א [קוק]

אלא משום דקל הוא שהקלו חכמים במים. פי', דלהכי אחיך עלה, משום דרבנן הקלו במים להפסיקם אפילו במחיצה תלויה שאין בה אלא עשרה טפחים והמים מתערבין למטה, וא"כ היאך גצריך שתהא המחיצה ההיא של ברזל, הא ודאי חוכא. ובודאי דר' חייא שפיר ידע דמחיצה תלויה מתרת במים גבי גוזזטרא, דהא מתני' היא לקמן בפ' כיצד משתתפין⁵¹⁵ בור שבין שתי חצרות וכו', אלא דר' חייא סבר שלא הקלו אלא בהתרא בלחוד, ותלמודא מוכח מההיא דר' טבלא דבחרבה הוא דלא הקלו, אבל בכל מים הקלו, והיינו דמייתי הא דר' טבלא, ולא מייתי דבפרק בכל מערבין⁵¹⁶, כנ"ל⁵¹⁷ ומה שהקלו חכמים במים, פי' הראב"ד ז"ל⁵¹⁸ משום דסתם חרם עמוק עשרה, והמים של מעלה אינם בני שביתה, שלא אמרו⁵¹⁹ מים ע"ג מים זו היא הנחתן אלא לענין עקירה והנחה, אבל לא לגבי תחומין, ולפי' הקלו לשאוב אפי' בשוקע דלי למטה מעשרה, וליתא, דא"כ תפשוט מהכא לעיל⁵²⁰ שאין תחומין למעלה מעשרה, וה"ל לאתוייה לעיל גבי ההיא בעיא, והכא נמי הוה לן למימר הכי. והגכון⁵²¹, שהקלו במים מפני הצורך שא"א לתקנה, ופעמים שיש בור בין שתי חצרות וגוזזטרה על המים, והוא טורח גדול לעשות מחיצה למטה, וכיון שהוא מצוי תדיר הקלו ועשו מחיצה תלויה כאלו היא מחיצה גמורה של ברזל יורדת עד התהום, דהא מדרבנן הוא והם אמרו והם אלו. הילכך ליתא לדרי' חייא, ואף לדברי ר' יוחנן בן גוריון, וכ"ש לדין דקרי"ל שאין הלכה כר' יוחנן בן גוריון לחומרא, כדאיתא לעיל⁵²².

5. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף מח עמוד א

משום דקל הוא שהקילו חכמים במים. **הראב"ד ז"ל** פי' מפני שהם עמוקים יותר מעשר ולא קנו שביתה למעלה מעשרה דעומדין באויר נינהו ולא אמרו מים על גבי מים היינו הנחתן אלא לענין עקירה והנחה אבל לתחומין לא, ואינו מחזור **חדא דמאן לימא לן דהא בחרם עמוק עשרה**, ועוד דאי משום הא זמנין דמשקיע כליו, **ועוד דבהדיא אמרינן לעיל ליקנו שביתה באוקיינוס**, אלא הקלו במים מפני הצורך דפעמים שיש בור בין שתי חצרות או גוזזטרה על המים ולא הצריכום חכמים לעשות בהם מחיצה גמורה מפני שהוא דבר מצוי תדיר **וצריך ולפיכך הקלו בו:**

6. תורת חיים מסכת עירובין דף מח עמוד א

קל הוא שהקילו חכמים במים. **לפי שאיסור טלטול במים מדרבנן לכך הקילו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר.**

7. שערים מצויינים בהלכה

מחיצה תלויה מתרת במים, קל הוא שהקילו חכמים במים. פרש"י במחיצה כל דהו, ובלבד שיהא עשרה טפחים, ואע"ג דעיילי בה מיא מעילאי ומתתאי. וכתב בתורת חיים, לפי שאיסור טלטול במים מדרבנן, לכן הקילו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר. ועדיין צריך ביאור, דא"כ יקילו בכל רשויות דרבנן, ולמה הקילו במים דוקא. אך כבר כתבנו לעיל (יב.) דזהו מטעם דמים הם מצרכי בני"א ההכרחים, והבאנו לזה ראיות מהתורה ע"ש. והרשב"א והריטב"א כתבו בשם הראב"ד, דהטעם משום דמן הסתם היה המים עמוק עשרה, ולא קנו שביתה למעלה מעשרה, והא דאמרינן בגמ' שבת (ה:) מים ע"ג מים היינו הנחתן, זהו לגבי עקירה והנחה, ולא לענין שביתה, ודחו הטעם מכמה טעמים, וכתבו משום דמים הוא צורך להשתמשות ולא רצו להחמיר. ובשו"ת שואל ומשיב (מהד"ד ח"ג סי' קמ) הקשה, הא קי"ל בדרבנן יש ברירה,

וא"כ אין צריך כלום, והביא בשם הראב"ד דבהפקר ליכא ענין ברירה, ועי' ברשב"א לעיל (מה:) שביאר דברי הראב"ד. והשו"מ תירץ, דאם מילא המים בהיתר שתיקנו חז"ל, אמרינן ברירה, ואם מילא באיסור בלי שום תיקון שיהא היכר כתקנת חז"ל, לא אמרינן ברירה. ועי' בשו"ע (או"ח סי' תב) ובמחצה"ש ובביאור הלכה (שם).

8. ח' ריטב"א [קוק]

שמונה על שמונה איכא ביניהו. ופי' דלת"ק גותנין לו ד' אמות לכל רוח, ולר' יהודה אין לו אלא ד' אמות לרוח אחת איוה שירצה. ואם תאמר, ודקארי לה מאי קא מקשי, דהא מסתמא ארבע אמות דאמרי רבנן לכל רוח ורוח הם, דומיא דאלפים אמה דר' יוחנן בן גוריון. דאיהו קסבר דמסתמא אין גותנין לו אלא ד' אמות בלבד הראויין לטלטול ברשות הרבים. והיינו דקאמר אין לו אלא ד' אמות הידועות ברשות הרבים, והשתא משנינן דלכל רוח קאמרי, דומיא דאלפים אמה דר' יוחנן בן גוריון.

9. טור אורח חיים סימן שצו

תניא שבו איש תחתיו מכאן שכל אדם יש לו ד"א בכ"מ אפילו יצא חוץ לתחום שהרי משה אמר כן לאותן שיצאו חוץ לתחום ללקוט ומודדין לכל אדם כפי אמותיו ומרווחות ...

10. שער הציון סימן שצו (א)

וקרא ה"פ שבו איש תחתיו לאותן שיצאו לחוץ ואל יצא איש ממקומו לאותן שלא יצא עדיין ללקוט

11. ספר מנחת חינוך - מצוה כד - אות ד

[ד] ... נראה דגם היוצא חוץ לתחום דאורייתא יש לו ארבע אמות לכל מר כדאית ליה, עיי"ש בעירובין מ"ח ע"א דאמרינן שם הני ארבע אמות היכא כתיבא שבו איש תחתיו [שמות ט"ז, כ"ט], אע"ג דלמאן דאמר תחומין דרבנן על כרחך זה רק אסמכתא, מ"מ למאן דאמר תחומין דאורייתא א"כ מוכח מקרא זה דין תורה דיש לו ארבע אמות ביוצא חוץ לתחום, ובפוסקים ושו"ע מבואר דיוצא חוץ לתחום יש לו ארבע אמות, ולא חילוק דלהסוברים תחומין דאורייתא אין הדין כך, ועיין ב"י ס' ת"ד מובא דעת הר"מ דתחומין דאורייתא ועיין בטור, אלא ודאי דאין חילוק כיון דנפקא לן מקרא לדעה זו, ולהסוברים תחומין דרבנן הוא בדרך אסמכתא:

12. יד בנימין

<p>אמנם מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' שבת הלט"ו (והשו"ע סי' שמ"ט) מבואר דמהאי קרא דשבו איש תחתיו ילפי' נמי לענין טלטול חפץ ד' אמות צרה"ר וז"ל "ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמרה צתורה שבו איש תחתיו שלא יטלטל חוץ למרובע זה אלא במרובע זה שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו" וכו', ולפי"ז ל"ע דברי הגמ' כאן אמאי לענין טלטול אמרי' דברי הכל ד' אמות אין טפי לא הא מכיון דלר"מ יליף מהאי קרא דשבו איש תחתיו שיש לאדם ח' על ח' אמות א"כ אמאי לא יהי' שרי בטלטול עד ח' אמות, וראיתי שכבר עמד בזה צ"אור גדול" על המשנה דידן וכן במשנה ריש פירקין יעוי"ש שהאריך לתמוה על שי' הרמב"ם והסמ"ג שכ' נמי כד' הר"מ.</p>	<p>שם בגמ', ואמר רבא מחלוקת להלך אצל לטלטל דברי הכל ארבע אמות אין טפי לא, הנה לשי' רש"י ז"ל מיירי הסוגיא כפשטי' מענין ד' אמות שיש לאדם היוצא חוץ לתחום והוא דילפי' להלן מקרא דשבו איש תחתיו, וכן מבואר מפירש"י לקמן נ"א, גבי הא דתניא שבו איש תחתיו אלו ד' אמות דפירש"י שם לענין היתר הילוך ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, לפי"ז מובן שפיר מאי דקאמרי' מחלוקת להלך אצל לטלטל דברי הכל ד' אמות אין כו' ומשום דקרא דשבו איש תחתיו דילפי' מיני' לר"מ ח' אמות על ח' אמות לענין היתר הילוך איירי, אצל לענין טלטול הרי קי"ל בעלמא המעביר חפץ ד' אמות צרה"ר חייב והוא מהלכה למ"מ וכדמסיק שבת ר"פ שבת ופסחים ה' ה"ב.</p>
--	--

13. דף על הדף עירובין דף מח עמוד א

בגמ': כדתניא שבו איש תחתיו וכו' שלש אמות ואמה וכו'.

כתב רבינו החתם סופר זצ"ל בחדושינו (ריש שבת): והנה בהך קרא דאל יוציא יש לי מקום עיון, דמשמע בעירובין דף מ"ח ע"א דקאי אמצעביר ארבע אמות ברשות הרבים שאל יוציא אדם חפציו ממקומו שהוא יושב שם שהוא תופס ד' אמות ע"ש ולזה נתכוונו תוס' לקמן דף ד' ע"א ד"ה והא בעי עקירה וכו' ע"ש וא"כ הוה מעביר ד' אמות דאורייתא ממש וצ"ע ריש פרק הזורק מפיך ד' אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי ליה וליכא שום קרא וצ"ע לכאורה.

שוב מצאתי שנתקשה בזה בספר מרכבת המשנה פרק י"ג מהלכות שבת הי"ז וכ' שהוא רק אסמכתא ולע"ד לא משמע כן מתוס' דף ד' ע"א ד"ה והא בעיא עקירה וכו' - וי"ל ביושב במקומו מוציא הכלי ע"י הושטת ידו חוץ למקומו דהיינו ד' אמות זה הוא מפורש בקרא שבו איש תחתיו ואל יוציא איש ממקומו,

דמקומו של אדם הוא ד' אמות. אך אם האדם תופס החפץ ביזו והולך ומעבירו ד' אמות זה אינו מפורש בקרא דהרי אינו מוציא כלי ממקומו של עצמו שהרי בכל מקום שהוא הולך מקומו עמו ואין החפץ יוצא ממקומו של אדם ולזה הוצרך הלכתא גמירי ריש פרק הזורק עכ"ד וע"ש עוד מש"כ.

14. דף על הדף עירובין דף מח עמוד א

בגמ': והני ד' אמות היכא כתיבא כדתניא שבו איש תחתיו כתחתיו, וכמה תחתיו גופו ג' אמות ואמה וכו'.

הביא הגאון רצ"פ פראנק ז"ל (שו"ת הר צבי ט"ל הרים קוצר סי' ה') את דברי החוות יאיר (סי' ש"ו) שהק' על הא דמותר לטלטל פחות מד"א ברה"ר או ביוצא חוץ לתחום, וקשה הרי קיי"ל דחצי שיעור אסור מה"ת כר' יוחנן, וא"כ יהי' אסור אפי' לטלטל פחות מד"א דהו"ל חצי שיעור דג"כ אסור.

ותי' וז"ל: "הנראה לי שאין לאסור חצי שיעור בדבר הנזכר שיעורו בתורה בפ'י, כגון טלטול ד' אמות דילפינן משבו איש תחתיו כתחתיו וכו', דאם התורה התירה בהדיא לא מצינו שרז"ל יאסרוהו מפני חצי שיעור וכו', וכן אין ענין חצי שיעור בדבר שאין לו עיקר כלל בתורה בלאו כגון כל שיעורי טומאת אוכלין וכו' וכיו"ב דאסמכיהו בקרא בארץ חטה וכו' מ"מ לא אמרו רז"ל השיעורים רק לענין דאין בהם טומאה בפחות וכו', וכי קאמרינן בחצי שיעור אסור וכו' ושר"י מה"ת וכו' היינו בדברים שעיקרן אסורין מדאורייתא רק רבנן קבעו בהו שיעור וכו' באלו ס"ל לר"י דחצי שיעור אסור מדאורייתא וכו'" עכ"ל.

15. תוספות מסכת עירובין דף מח עמוד א

גופו ג' אמות - וא"ת אמאי בעינן גבי היזק ראייה מחיצה ד' אמות בהשותפין (ב"ב דף ב:) וי"ל דפעמים שיש גבשושית סמוך לכותל ופעמים נמי שמגביה עקיבו ועומד על אצבעות רגליו ועוד הא דאמר הכא גופו ג' אמות היינו בלא ראשו ... ושיעור מקוה דהוי אמה על אמה ברום שלש אמות לאו משום שלא יהא גובה האדם יותר מג' אמות אלא משנכנס במים עולין וגם קצת ירכיז ראשו והא דכתיב בתרגום מגילת אסתר פרשנדתא איצטליב על תלת אמין וכן כולם התם קטועי ראש הוו

16. מגדים חדשים

אי דייקנין כולי האי לא הוי תנינן. ופירש"י
אי הוה דייקנין כולי האי כולי הש"ס, לא הוי
מצינו לתרוצי כל דיוקי ולא הוה תנינן. וכ"כ לפרש
בחי' המאירי, אי דייקיתו עלן זכולה תלמודא כולי
האי, לא הוה מצינן לתרוצי כל דיוקי ולא תנינן.
וצ"ב הכוונה א"ס ר"ל שלא היה לנו מספיק זמן
כדי לתרץ דיוקים כאלו בכל הש"ס, וממילא
לא הוי תנינן שלא היה נשאר לנו זמן ללמוד. או
דר"ל "לא הוי מצינו לתרוצי", היינו שלא היה
זכחנו לתרץ דיוקים כאלו, וממילא היה נשאר הענין
מוקשה, ודא גרמא דלא הוי תנינן. והנה בסוגיין
חזינן דרז פפא השיב לו תשובה נחת, ומסתבר
מ"ש אי דייקנין כולי האי כו', ר"ל שלא היה
מספיק לנו הזמן ליישב כל הדיוקים שבכל הש"ס.

17. שערים מצויינים בהלכה

ורחמי להחיי אדם צהקדמה שכתב ח"ל, מנינו כמה פעמים שהשיבו האמוראים אילו דייקין כולי האי לא מתנין, ר"ל שהרי חוב על האדם לידע מתחילה דברי הסורה עפ"י פשוטן, כדאמרין למגמר והדר למסבר, והיו נריכין לחזור תמיד המשניות והנרייחות שקבלו מרצם והוא היה עיקר הלימוד אלנס, ולזה אמרו אילו דייקין כולי האי לפלפל, לא יהיה לנו פנאי לחזור הלכות פסקות, רק בחיזה זמן אזי דקדקו נשמועה לפלפל זו ולדקדק ע"ש. והוא כמו שנארנו צוונת דברי רש"י. אלא מש"כ "מנינו כמה פעמים שהשיבו האמוראים", אינו מדוקדק, דלא נמצא כן אלא נשמעין.

א"ל אי דייקין כולא האי לא הוי תנינן. פרש"י דלא מצינו לתרץ כל דיוקי הש"ס, ולא הוי תנינן. ומכאן אנו רואים דרך הלימוד לתלמידים שלא לעמוד שעות ארוכות על דיוק קל. ולא יקשה מהא דאיתא בגמ' ב"ב (כא.) דמותבינן מלמד דדייק כו', דמלמד תינוקות שאני, שלא ישתבשו במקרא, ועי"ש ברש"י.

18. תוספות מסכת עירובין דף מח עמוד ב

רשות אחת משתמשת לשתי רשויות ואין שתי רשויות משתמשות לרשות אחת - כן גרס הקונטרס ומפרש הקונטרס שהחיצונות משתמשות באמצעות ופי' משתמשות כמו משמשת אבל אמצעות אסורה בשתייהן דזו מושכתה לכאן

וזו מושכתה לכאן וב' דירות לא יהיבין לה כיון דחיצונות לא עירבו יחד רשויות חלוקות הן והא דקאמר שמואל אף זו דברי ר"ש פ' דר"ש דווקא בענין זה התיר והא דקאמר ואזדא שמואל לטעמיה משום דסבירא ליה הלכה כדברי המיקל בעירוב ואי סבירא ליה כרב דאמר אמצעות נמי שרי לר"ש בשתייהן לא היה אומר עירבה עם שתיהן אסורה עם שתיהן וקשה דלפי' היה לו ליגרס משמשות שב' רשויות משתמשות בה ועוד קשה דקאמרין לעיל [ע"א] דה"ק להו ר"ש לרבנן מ"ש גבי חצירות דפליגיתו כו' ולרב מה ענין זה לזה והא רבנן לא גזרו כלל דהא שרו חיצונות באמצעות ומאי קמשני נמי התם אושא דיורין ועוד דלא שמעינן ליה לשמואל בשום מקום דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב אלא ריב"ל הוא דקאמר הכי לעיל ואדרכה שמואל הוא דאית ליה בפרק חלון (לקמן דף פא:) כל מקום שאמר רבי יהודה בעירוב הלכה כמותו ובר פלוגתא דר"ש דהכא היינו ר' יהודה כדאמר לעיל ומיהו בהא י"ל כיון דלא נזכר כאן ר' יהודה בפי' ליתא בההיא כלא דפסיק שמואל לקמן אלא היכא שנוכר בהדיא ועוד לשון אף לא אתי שפיר כמו שהקשה בעצמו דהוי עדיף טפי אי לא הוה תני אף דבהאי לישנא

איכא למטעי דמשמע דתרוייהו שרי ועוד לפי' בחלקו רב ושמואל בפירוש לשון המשנה שהיא מותרת עמהן והן מותרות עמה לכן נראה לר"ת דרשות אחת משתמשת לב' רשויות דאמצעות משתמשת בחיצונה דליכא למיגזר (בחיצונה) כולי האי שתוציא האמצעות כלי החיצונה מזו לזו אבל החיצונות אסורות עם האמצעות דילמא אתי להחליף כלים ששכתו בחיצונה זו לחיצונה זו אבל אין לפרש טעמא דרבנן דחיצונות אסורות באמצעות משום דחיצונות אסורות זו על זו כיון דלא עירבו יחד או משום הכי אסורות החיצונות באמצעות משום דאין דיורי חיצונות באמצעות אבל אמצעות תשמש בחיצונות דעירובה מרגלתה בשתייהן ורב יהודה לטעמיה דמוקי לעיל כגון שנתנה אמצעות עירובה בזו ובזו דא"כ לא הוי

אתי שפיר הא דאמר ר"ש לרבנן מ"ש התם דפליגיתו אלא ודאי טעמא משום דגזרינן וקאמר שמואל דאף זו דברי ר' שמעון דשרי חיצונות ואמצעות זו בזו אבל לרבנן שלשתן אסורות והשתא הוי שמואל לטעמיה דאמר עירבה עם שתיהן אסורה עם שתיהן כרבנן דאמרי שלשתן אסורות דהיינו ר' יהודה ושמואל פסיק כו' יהודה בעירוב אבל לרב אינה אסורה עם שתיהן דאפילו לרבנן שרי לאמצעות להשתמש עמהן וקשה למהר"י דאסורה עם שתיהן משמע אבל הם מותרין עמה מדלא קתני אסורת על שתיהן כמו בסיפא אע"ג דאיכא למימר דאשמעינן דאסורה עם שתיהן אע"ג דליכא למיגזר כולי האי וכ"ש דהם אסורות עמה דאיכא למיגזר טפי ומ"מ כיון דלא מתסרי להשתמש יחד אלא משום גזירה אינה אסורת על שתיהן מכל מקום כיון דלא קאמר עירבה עם שתיהן אינה אסורת על שתיהן דהוה משמע וכולן אסורות זו עם זו אלא נקט אסורה עם שתיהן משמע ודאי דאבל הם מותרין עמה ...

19. דף על הדף עירובין דף מח עמוד ב

בגמ': עד כאן לא קאמרי ב"ה וכו' אבל בשני בתים לא וכו'.

רבינו החכם צבי בשו"ת (סי' קי"ב) כותב בחריפות גדולה נגד מנהג האמבורג שנהגו לתת חלת לחם א' לשם עירוב בכל הבתי כנסיות שהיו שם, ואמר להם שטועים בעיקר דין עירוב, דעירוב הוא שיחשבו כל הדרים כאלו דרים בבית אחד וכל החצרות מיוחדים לאותו בית, והשתא אם מניחים עירוב בב' בתים א"כ הרי הן חולקות לשתי בתים לכל בית ובית שהעירוב מונח בו והרי הם לאחר העירוב כמו קודם העירוב שהיו אסורים לטלטל בעיר ובחצרות, והברכות שמברכין על העירוב הן לבטלה ועוברים על ל"ת, והמטלטלין בעיר במבואות ובחצרות המשותפים עוברים על תקנת שלמה המע"ה ומחללים שבת באיסור דרבנן, ובהדיא אמרינן בעירובין מ"ט החולק עירובו אינו עירוב ומבואר שם אפילו בבית א' כש"כ בשני בתים.

וכתב עוד שם, דאין לחלק ולומר דדוקא באופן שכל אחד ואחד נותן משלו הוא דאין רשאין לחלק, אבל במזכה א' לכלם אף דחולקין את עירובן בשני בתים מהני מטעם דלכולם יש זכי' בכל א' מהחצרות או מהבתים - מלבד דאי איתא להך מילתא ל"ה שתיק תלמודא מיני' וגם לא נמצא אפילו ברמז לא' מהפוסקים, עוד א"א לאומרה כלל מטעם עיקר דין העירוב, דהרי מפורש אמרו דענין העירוב הוא שאנו רואים כאלו דרים בבית א' וכל הרשות משועבד לזה הבית, וכיון שהעירוב מונח בב' בתים הרי הרשות משועבדת לב' בתים, ועוד דאם אתה אומר דבב' או ג' בתים או חצרות עירובן עירוב, אף אני אומר כל אחד ואחד יעשה עירוב בביתו, דאיזה שיעור אתה נותן לו ואין אלו אלא דברי היתול ובורות, ועוד דשמואל דאמר המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב א"כ אף בשכל א' נותן פת משלו ויש לכולם חלק בו ואעפ"כ אמר החולק את עירובו אינו עירוב.

ועיי"ש שכתב ולא הייתי צריך להאריך בזה, אלא כדי לסתום פי שועלים קטנים תלמידים שלא שמשו כל צרכם, ומסיק שם, סוף דבר אסור לתלות שום עוגה כי אם בבהכנ"ס א' מכל בתי כנסיות שבעיר ואותה תהי' לשם עירוב כמצות חכמים עכתו"ד.

ובתו"ד תמה עוד החכ"צ על כך שלא נמצא רמז בש"ס ובפוסקים לענין זה דעירוב שניתן בב' בתים לא מהני.

וכתב בזה בשו"ת משנה שכיר (ח"א סי' מ"ג): על זאת תמה תמה אקרא, כי לדעתי הפעוט הוא ש"ס ערוכה שם בעירובין מ"ח וכן היא הלכה פסוקה בש"ע סי' שע"ח - ז"ל המשנה בדף מ"ה אמר ר' שמעון למה הדבר דומה, לג' חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרה"ר, עירובו ב' עם האמצעית היא מותרת עמהם והם מותרות עמה וב' החיצונות אסורות זע"ז - ובדף מ"ח הקשה בש"ס ואמאי כיון דערבי להו חיצונות בהדי אמצעית הוי להו חדא, אמר ר"י כגון שנתנה האמצעית עירובה בזו ועירובה בזו, ור"ש אמר אפילו תימא שנתנו עירובן באמצעית כגון שנתנהו בשני בתים (ופרש"י דהשתא לא מיחברן חיצונות בהדדי) כמאן כב"ש, ומסיק הש"ס אפילו כב"ה דעד כאן לא קאמרו ב"ה אלא בשני כלים בבית א' אבל בב' בתים לא עכ"ל הגמרא, וכן נפסקה הלכה זו בש"ע סי' שע"ח וז"ל הש"ע שם בסעי' א' ג' חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרה"ר ועירבה כל א' מהחיצונה עם האמצעית והחיצונות לא עירבו יחד, החיצונות אסורות זו על זו והאמצעית מותרת עם כל א' מהן והן מותרות עמה, בד"א כשנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו או שנתנו החיצונות עירובן באמצעית בב' בתים עכ"ל הש"ע.

והשתא נחזי אנן, כשנתנה האמצעית עירובה בזו ובזו דשריא בב' החיצונות מטעם כאלו דרה בהן כמבואר בטו"ז בריש סימן הנ"ל והוא מלשון רש"י בדף מ"ח, וא"כ רשות האמצעית משועבדת לשתי החצרות החיצונות ואפ"ה שריא, הרי בהדיא דאינו מוכרח להיות הרשות משועבד לבית א' או לחצר א' דוקא.

וכן יש להוכיח מכאן דשפיר מותר לתת העירוב בב' מקומות, דהא לגבי האמצעית דמותרים בכל החצרות משום דהן מעורבין בכלן מונח לדידהו העירוב בב' מקומות היינו אחד בחצר זו וא' בחצר זו ואפ"ה מהני - ולכאורה יש להקשות על ר"י דהוא מרא דהאי תי' דהאמצעית נותנת עירובה בזו ועירובה בזו, הרי דסובר דמותר לעירוב לנוח בב' מקומות והוא בעצמו אמר לקמן בדף מ"ט דהחולק עירובו אינו עירוב אפילו בבית א' אם חולקים בב' כלים ל"ה עירוב והכא מתיר אפילו בב' מקומות וצ"ע לכאורה (ועיין בתוס' שם ד"ה אבל).

וע"ש שהאריך הרבה בענין זה וביאר כמה אופנים בסוגי' כאן להצדיק לפי"ז מנהג חכמי האמבורג, ובסו"ד כותב: והלום ראיתי בתשובת מהר"מ שיק (או"ח סימן ק"פ) שכתב דאף אי אמרינן דגם במזכה לכלן אין רשאי לחלקו בשתי בתים, אפ"ה א"ש בהאי מעשה דהאמבורג משום דשם ל"ה כלל בכלל חולק את עירובו משום דכל אחד מוסיף על עירוב ראשון עיי"ש - ולדבריו גם בסוגיא דהבאתי לעיל בהאי דשלש חצרות נוכל לומר כן, דמה"ט מהני דגם שם עירוב השני מוסיף על עירוב ראשון וא"ש ג"כ בביאור הסוגיא.

עכ"פ יהי' איך שיהי' הפירוש דסוגיא הנ"ל כדברי שכתבתי לעיל או כפירוש שפירשתי לפי דברי המהר"מ שיק ז"ל, מ"מ מעשה דהאמבורג הוא ממש מעשה דשלש חצרות המבואר בש"ס ובש"ע ויש לה מקום שם בסוגיא הנ"ל עכ"ד.